

Чік М.Ю.

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТА ЇХ ОБЛІКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Виділено та охарактеризовано концепції та підходи дослідників (концепції підприємницького ризику, концепції грошових потоків, концепції грошового кругообігу (*cash conversion cycle*), концепції вартості грошей в часі (*time value of money*), традиційного підходу, альтернативного підходу, економічного підходу, інституціонального підходу, вартісного підходу, облікового підходу) до управління грошовими потоками підприємства. Досліджено вплив економічних напрямів на систему управління грошовими потоками. Обґрунтовано авторське розуміння облікової інтерпретації щодо управління грошовими потоками.

Ключові слова: грошові потоки, грошові кошти, підприємство, управління, інформація, облік, аналіз, контроль.

"Управление денежными средствами – искусство, переходящее в науку управления краткосрочными ресурсами для поддержания текущей деятельности, мобильности фондов и оптимизации ликвидности"

Мишель Альмен-Ворд.

Постановка проблеми. Наявність у підприємства грошових коштів нерідко пов'язують з його прибутковістю, але оскільки потоки матеріальних та грошових коштів не завжди збігаються в часі, виникають відомі парадокси: грошей у підприємства немає, але є прибуток, чи нема прибутку, але є гроші. На це звернули увагу ще в середині XIX ст., коли йшло становлення бухгалтерського обліку як науки. Тому зацікавленість теорією управління грошовими потоками стала проявлятися порівняно недавно, коли вищенаведений економічний парадокс стали розглядати як об'єкт наукового дослідження. Концепція «управління грошовими потоками» є складовою фінансового менеджменту і реалізується в рамках фінансової політики підприємства, тому розглядається вченими і практиками як загальна фінансова ідеологія, якої дотримується підприємство для досягнення загальноекономічної мети його діяльності.

Серед визначальних факторів, що сприяють збалансованій фінансово-господарській діяльності підприємства та досягненню мети діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання, є управління грошовими потоками. Як відмічає І. А. Бланк управління грошовими потоками сприяє:

- формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, що є джерелом прибутку;
- забезпеченню фінансової рівноваги підприємства в процесі його стратегічного розвитку;
- підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства;

- скороченню потреб підприємства в позиковому капіталі;
- забезпеченню прискорення обороту капіталу підприємства;
- зниженню ризику неплатоспроможності підприємства;
- одержанню додаткового прибутку, що генерується безпосередньо грошовими активами підприємства [1].

Здійснення практично всіх видів фінансових операцій, як зазначає Ю. О. Єрешко, опосередковане рухом грошових коштів у формі їх надходження і витрачання. Порушення цього руху призводить до негативних явищ. Так, лише за минуле десятиріччя обсяг матеріальних запасів на вітчизняних промислових підприємствах зменшився більше, ніж на 1/3, грошових коштів та відвантаженої продукції на – 6 і 11 % відповідно, величина дебіторської заборгованості зросла більше ніж в 1,5 раза [2]. Тому на сьогодні в науковій літературі проблемі управління грошовими потоками приділяється значна увага вітчизняних і зарубіжних вчених. Проте у таких дослідженнях переважно залишається поза увагою розгляд питань інформаційного забезпечення управління грошовими потоками підприємства, а основна увага приділяється сутності управління грошовими потоками, визначенню факторів, що впливають на грошові потоки, розгляду методик оцінки грошових потоків підприємства.

Виходячи із вищенаведеного, на нашу думку в сучасних умовах необхідним є аналіз існуючих підходів до управління грошовими потоками підприємства з врахуванням облікового аспекту цієї проблеми, тобто можливості побудови такої системи на основі використання системи обліково-інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління грошовими потоками підприємства присвячена увага таких дослідників, як К.С. Азізян, В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик, А.С. Бакаєв, Ф.Ф. Бутинець, В.Ф. Гарбузов, К.Р. Макконнелл, А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін, М.С. Пушкар, Н.М. Ткаченко, Г.В. Савицька, Г.Г. Кірейцев, Дж. К. Ван Хорн та ін.

© Чік Марія Юріївна, к.е.н., старший викладач кафедри бухгалтерського обліку Львівської комерційної академії, e-mail: marija_chik@ukr.net

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в аналізі підходів до управління грошовими потоками підприємства на основі використання обліково-інформаційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходження і витрачання грошових коштів та їх синхронізації в часі (Н.Н. Хахонова, І.А. Бланк) [1, 13]. Метою управління грошовими потоками, за дослідженнями Кузнецової А. І [8] є забезпечення можливості гнучкого реагування на зміни ринкової ситуації; підвищення ефективності діяльності шляхом прийняття взаємопов'язаних рішень у всіх областях управління, які стосуються грошових потоків; здійснення цілеспрямованих організаційних змін в підприємстві шляхом оцінки діяльності підрозділів, формального аналізу можливих альтернативних варіантів дій, прийняття і реалізація відповідних управлінських рішень; демонстрація можливостей зростання і прибутковості потенційним інвесторам; усвідомлений вибір адекватної фінансової стратегії шляхом оцінки зів'язування

рівнів прибутку і ризику. Наведені вище підходи до визначення мети управління грошовими потоками мають лише економічне спрямування, тому, здійснивши їх облікову інтерпретацію, вважаємо за доцільне виокремити мету управління грошовими потоками для цілей бухгалтерського обліку. При цьому бухгалтерський облік виступає інструментом здійснення управління грошовими потоками, тобто інформаційним забезпеченням управління, оскільки формує основну інформацію про надходження і вибуття грошових потоків та їх вплив на фінансове становище підприємства.

Відсутність у більшості наукових публікацій, присвячених проблемам управління грошовими потоками підприємства, питань їх інформаційного забезпечення, в першу чергу, пов'язане з тим, що в сучасних умовах розвитку такої концепції управління, як фінансова рівновага підприємства, процес управління грошовими потоками є синтезом значної кількості наукових напрямів. Їх перелік постійно розширюється із поглибленням досліджень аспектів, що впливають на цей процес, та не характеризується певним сталим значенням (рис. 1).

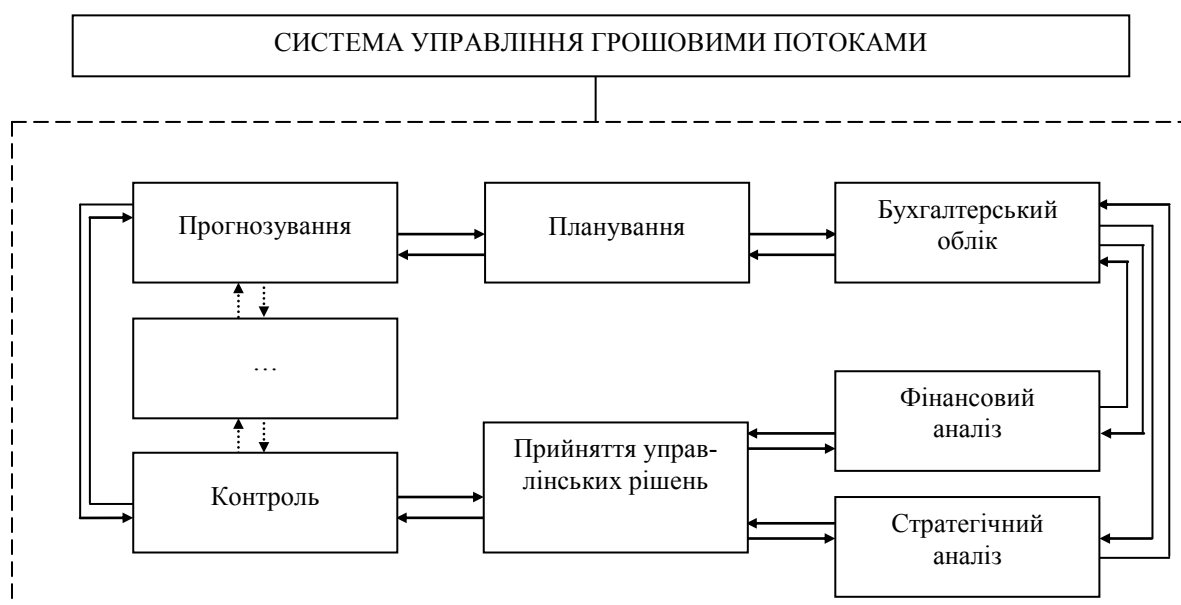

Рис. 1. Вплив економічних напрямів на систему управління грошовими потоками

Як наведено на рис. 1, лише з обґрунтуванням теоретико-методологічних засад прогнозування та планування можливе функціонування обліково-інформаційного забезпечення системи управління грошовими потоками, що, в свою чергу, є основою для проведення фінансового і стратегічного аналізу, прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо управління грошовими потоками та контролю за їх виконанням. При здійсненні управління грошовими потоками кожного разу виникають нові економічні напрями, що впливають на систему управління.

В умовах наростання глобалізаційних процесів, розвитку інформаційної економіки, що характеризується перенасиченням управлінського проце-

су надлишковою інформацією, управляти грошовими потоками та оцінювати їх неможливо без наявності достатніх інформаційних підстав чи передумов.

Основною причиною існування такої ситуації, на нашу думку, є розгляд проблеми управління грошовими потоками підприємства не дослідниками-бухгалтерами, а представниками сфери фінансів, корпоративного управління, економіки підприємств, яких цікавить більше сам процес управління, а не інформаційні передумови його здійснення. Тому в багатьох випадках вітчизняні дослідники з вищенаведених сфер пропонують зарубіжні методи оцінки грошових потоків, підходи до управління грошовими потоками підприємства, для яких наці-

ональна система бухгалтерського обліку є непристосованою. Як наслідок, в таких публікаціях значна кількість пропозицій залишається на рівні теоретичних розробок, без будь-якого практичного впровадження.

Для вирішення цієї проблеми слід провести аналіз можливостей національної системи бухгалтерського обліку забезпечувати управління грошовими потоками підприємства та її подальше удосконалення для забезпечення реалізації цієї перспективи. На нашу думку, лише на основі модифікованої системи бухгалтерського обліку, що враховує запити концепції фінансової рівноваги підприємства, може бути побудована ефективніша система управління грошовими потоками підприємства.

Концепції та підходи до управління грошовими потоками існували у різні історичні періоди, в залежності від запитів користувачів економічної інформації, проте до сьогодні не вироблено на основі цих концепцій єдиних економічних трактувань, що стосуються до грошових потоків. Наприклад, відсутня єдина термінологія щодо управління грошовими потоками; нечітко сформульовані мета і завдання управління грошовими потоками підприємства та ін. Тому нами були розглянуті існуючі концепції та підходи до розуміння сутності поняття "управління грошовими потоками" та інших суміжних понять, мети і завдання управління грошовими потоками з врахуванням основного інформаційного забезпечення управління – бухгалтерського обліку. При цьому встановлено, що серед дослідників відсутня однаковість в поглядах щодо цього питання (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика концепцій та підходів дослідників до управління грошовими потоками підприємства

Концепція / підхід	Характеристика	Представник концепції / підходу
Концепція підприємницького ризику	Об'єктивність оцінки грошових потоків за прогнозами економічних вигод залежить від того, наскільки точно дано прогноз. Чим більш точно фінансовий менеджер "вгадає" у своїх рішеннях можливий хід подій, тим менше рівень підприємницького ризику.	Загородников С. В. [3], Кеменов А. В. [4]
Концепція грошових потоків	Основний зміст концепції становить розробка політики підприємства із залучення грошових потоків, організації їх руху, підтримування їх у певному якісному стані. Фінансовий менеджер повинен знати, яка кількість грошових коштів необхідна для погашення зобов'язань, виплати дивідендів, коли буде отриманий надлишок грошових коштів, в який проміжок часу фірма відчуватиме дефіцит грошових коштів.	Загородников С. В. [3]
Концепція грошового кругообігу (cash conversion cycle)	Гроші можуть бути конвертовані в запаси, дебіторську заборгованість і назад в гроші, замикаючи цикл руху оборотного капіталу компанії. Коли грошовий потік зменшується або перекривається повністю, виникає явище неплатоспроможності.	Костина Г. Ю. [7]
Концепція вартості грошей в часі (time value of money)	Грошова одиниця сьогодні і грошова одиниця, яка може бути отримана в майбутньому нерівноцінні: сьогоднішні надходження набагато цінніші, ніж майбутні. Іншими словами, одна і та ж грошова сума має різну цінність в часі за відношенням до даного поточного моменту часу.	Еленевская Е.А., Неверов В.П., Краснова Г.А. [5]
Традиційний підхід	Управління грошовими потоками розглядається як управління поточним залишком грошових коштів фірми, що розпочинається з моменту надходження грошових коштів на рахунок підприємства, а призупиняється в момент здійснення останнього платежу компанією.	Мулінс (Mullins), Хомоноф (Homonoff), Шер (Scher) [16]
Альтернативний підхід	Розглядає управління грошовими потоками як мистецтво, що переходить в науку управління короткостроковими ресурсами для підтримки поточної діяльності, мобільності фондів та оптимізації ліквідності	Срінівісан (Srinivisan), Кім (Kim), Лайтінен (Laitinen), Олман-Вед (Allman-Ward) [18]
Економічний підхід	Попит на грошові кошти не відрізняється від попиту на будь-які інші активи підприємства; вимірювання вигоди від накопичення грошових коштів, пов'язане з транзакційними витратами і майбутніми потребами.	Фішер (Fisher), Пігу (Pigou), Маршал (Marshall) [15]

Інституціональний підхід	Залишок грошових коштів залежить від величини реалізації і як показують дослідження фірм, що працюють в США, наявність високих заробітних плат призводить до збільшення залишку грошових коштів на рахунках фірми	Муліган (Mulligan) [14]
Вартісний підхід	Грошові потоки залежать від макроекономічних умов. Сукупний попит визначає величину реалізації, і відповідно, розмір грошового потоку. У випадку, якщо грошового потоку недостатньо, підприємства залучають зовнішнє фінансування	Фазарі (Fazzari), Феррі (Ferri), Грінберг (Greenberg) [17]
Обліковий підхід	Мета підходу – виявлення причин, що спричинили відсутність надходження грошових потоків чи навпаки, наявність надходження додаткових грошових потоків, а також оперативне прийняття рішень за наслідками вищенаведених операцій	Д. Гіволі (Givoly), К. Хейн (Hayn) [19]

Концепція підприємницького ризику. Оскільки діяльність підприємств знаходиться під впливом багатьох факторів внутрішнього і зовнішнього середовища (політичні, економічні, соціальні та ін.), вплив яких іноді досить важко точно спрогнозувати, їх діяльність завжди має певний ступінь ризику, величина якого залежить від розміру грошових ресурсів, які вкладені і використовуються у діяльності підприємства. Для здійснення управління грошовими потоками, згідно з цією концепцією потрібна додаткова економічна, облікова та ін. інформація про грошові потоки підприємства, що потребує обробки, аналізу та інтерпретації для проведення екстраполяції минулих подій в майбутнє щодо руху грошових потоків [3]. При цьому підприємницький ризик – це з одного боку, можлива ймовірна втрата ресурсів, витрачання грошових коштів (додаткові витрати в бухгалтерському обліку), а з іншого – підприємницький ризик може проявлятися і в отриманні більшого за величиною доходу, ніж планувалось до здійснення визначених операцій з грошовими потоками (додатковий дохід в бухгалтерському обліку).

Відповідно до концепції грошових потоків фінансовий менеджер аналізує рух грошових засобів за звітний період, визначає зміни основних джерел отримання грошових засобів і напрямів їх використання. Основою інформаційного забезпечення проведення такого аналізу є інформація бухгалтерського обліку, а саме: Звіт про рух грошових коштів, який виступає головним інструментом аналізу фінансового стану підприємства в частині руху грошових потоків за основними видами діяльності підприємства (операційної, інвестиційної, фінансової), що дозволяє більш об'єктивно оцінити ліквідність підприємства в умовах інфляції. Виходячи з наявних можливостей, кожного звітного періоду фінансовий менеджер повинен спрогнозувати використання грошових коштів на короткостроковий, середньо- і довгостроковий періоди. Такий прогноз є частиною фінансового плану (бюджету) підприємства.

Концепція грошового кругообігу (cash conversion cycle) є важливою для цілей короткострокового фінансового планування. Вона передбачає визначення періоду обороту грошових потоків, інвестованих в оборотні активи підприємства, в процесі яких здійснюється зміна їх форм. В ідеалі рух грошових коштів підприємства в процесі опе-

раційного циклу проходить 4 основні стадії, при цьому змінюючи свої форми. На першій стадії грошові кошти (у тому числі короткострокові фінансові вкладення) використовуються для придбання сировини, матеріалів, тобто матеріальних оборотних активів. На другій стадії матеріальні оборотні активи в результаті безпосередньої виробничої діяльності перетворюються в готову продукцію. На третій стадії готова продукція реалізується покупцям і до настання їх оплати перетворюється в дебіторську заборгованість. На четвертій стадії інкасована, тобто оплачена дебіторська заборгованість знову перетворюється в грошові кошти (частина яких за відсутності відповідної потреби на підприємстві може зберігатися у високоліквідних короткострокових фінансових вкладеннях). Таким чином, система бухгалтерського обліку, в якій здійснюється управління грошовими потоками повинна бути інтегрована з системою бухгалтерського обліку запасів, готової продукції, оплати праці, з метою контролю грошових потоків на всіх можливих етапах їх руху на підприємстві.

В основі концепції вартості грошей у часі (time value of money) лежить твердження, що гроші з плином часу втрачають свою вартість. На цей процес впливає інфляція (відбувається перманентне знецінення грошей, що викликає “природне бажання” власти їх куди-небудь, тобто це у якійсь мірі стимулює інвестиційний процес), ризик неотримання очікуваної суми грошових коштів (будь-який договір, згідно з яким очікується оплата, – отримання грошових коштів у майбутньому, має умовну вірогідність бути невиконаним взагалі або виконаним частково) і обертання (грошові кошти, як і будь-який актив, повинні з плином часу генерувати дохід відповідно певної відсоткової ставки, яка є прийнятною для власника цих коштів) [12].

Традиційний підхід в управлінні грошовими потоками найбільш широко застосовують при визначенні ефективності управління грошовими потоками на підприємствах. Він передбачає визначення результативності процесу управління та обчислюється як відношення результату (ефекту) до витрат, що забезпечили цей результат [10]. Тобто це відносний показник, що визначає результат на одиницю витрат. Традиційний підхід передбачає, що результат управління грошовими потоками підприємства виражається показником “прибутку”, точніше кажучи “вільним грошовим потоком під-

приємства" (грошовий потік від операційної діяльності, за вирахуванням чистих інвестицій в основний і оборотний капітал, які доступні інвесторам, кредиторам і власникам після оподаткування). Таким чином, основною метою традиційного підходу є забезпечення достатності грошових коштів підприємством для погашення заборгованості та перешкоди створенню ситуації неможливості погашення короткострокових зобов'язань тільки за рахунок внутрішніх джерел організації.

Альтернативний підхід управління грошовими потоками передбачає управління грошовими потоками, спрямоване на постійне збільшення ринкової вартості підприємства, за допомоги прийняття всіх можливих управлінських рішень, орієнтованих на поліпшення ключових показників, що впливають з ефективної організації грошових потоків підприємства. З цієї точки зору грошовий потік являє собою фактичну оцінку результатів господарської діяльності підприємства. Він є насамперед показником фактичного акумулювання вартості, створюваної в результаті діяльності підприємства у напрямі організації грошових потоків [9].

Економічний підхід є більш глобальним у порівнянні з попередніми (традиційним і альтернативним) та передбачає визначення необхідного обсягу грошової маси в економіці, під якими зазвичай розуміють кількість грошових коштів, що забезпечують монетарну стабільність (виконання цільових орієнтирів за цінами і валютним курсом) і максимізацію реального грошового потоку. Визначенням оптимального обсягу грошової маси в економіці є оцінка функції попиту на гроші. Вважається, що ця функція виражає залежність між реальним обсягом грошової маси і факторами потреби економіки в грошах. Виходячи з особливостей конкретної економіки, функції попиту на гроші може визначатися різними факторами, деталізація яких здійснюється за підсумками аналізу емпіричних даних [6].

Інституціональний підхід заснований на вивченні не тільки економічних, а й багатьох соціальних факторів, що визначають економічний розвиток суспільства на макро-і мікроекономічному рівнях та впливають на управління грошовими потоками. Це система економічних відносин, пов'язаних з перерозподілом грошових накопичень між кредиторами і позичальниками (в макроекономічному значенні цих термінів), тобто між економічними суб'єктами, у яких виникають вільні грошові кошти та економічними суб'єктами, які знають потребу в грошових коштах [11].

Вартісний підхід до управління грошовими потоками дозволяє порівняти й об'єднати цільові функції прибутковості і ризику. Між грошовими потоками і ринковою вартістю підприємства існує тісний зв'язок. Так, наприклад, зростання оборотних активів, насамперед унаслідок зростання дебіторської заборгованості, перекриває суму чистого прибутку й амортизаційних відрахувань і викликає додаткову потребу в позиковому фінансуванні (додаткових грошових потоках),

що може призвести до зниження ринкової вартості підприємства. Тому вартісний підхід щодо управління грошовими потоками підприємства є досить актуальним в короткостроковому аспекті з позиції забезпечення ліквідності підприємства. Обліковий підхід передбачає, що в бухгалтерському обліку інформація про рух грошових коштів дозволяє бухгалтеру-аналітику, що приймає рішення, контролювати і регулювати прямі і непрямі грошові потоки, визначати структуру використання грошових коштів. Важливе значення для бухгалтера-аналітика має інформація ідентифікації (встановлення на основі документального підтвердження) не тільки ділянок і напрямів витрачання грошових коштів, а й ведення сумарного обліку руху грошових потоків особами, що дають дозвіл на здійснення операцій з грошовими коштами [13]. Обліковий підхід продовжує зберігати свою значущість, але у певних випадках починає відігравати другорядну роль (бере на себе функції контролю та обґрунтування тактичних рішень, пов'язаних з управлінням грошовими потоками для цілей бухгалтерського обліку).

Враховуючи особливості проведення аналітичної роботи на підприємствах різних видів економічної діяльності, вважаємо за доцільне зазначити, що жоден з перелічених підходів та концепцій не застосовується у "чистому вигляді". На наш погляд, найбільш пристосований для управління грошовими потоками буде системний підхід, який поєднуватиме обліковий підхід та концепцію вартості грошей у часі (time value of money), оскільки, враховуючи те, що бухгалтера-аналітика цікавить не просто достовірність, точність організації та методики управління грошовими коштами, але й представлення цієї інформації у різних часових проміжках.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Слід відмітити, що наведені в табл. 1 підходи та концепції не є взаємовиключними, а їх виділення не передбачає об'єднання поглядів дослідників у складі єдиної класифікації на основі певного критерію. Наведений перелік підходів та концепцій є набором всіх можливих варіантів розгляду процесу управління грошовими потоками підприємства представниками різних сфер економічної діяльності та різних часових періодів. Найбільш ефективний розвиток процесу управління грошовими потоками підприємства з використанням інформації бухгалтерського обліку (облікового підходу) та концепції вартості грошей у часі (time value of money) може бути забезпечений на основі комплексного системного підходу.

Таким чином вибір концепції чи підходу до управління грошовими потоками залежить від багатьох факторів: характеру основної діяльності, рівня рентабельності, стану фінансової дисципліни, кредитної політики постачальників, ділової активності господарюючого суб'єкта, рівня його фінансового менеджменту, загального стану економіки тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736 с.
2. Єрешко Ю. О. Управління грошовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Ю. О. Єрешко ; Київський політехнічний інститут. – Київ, 2011. – 274 с.
3. Загородников С. В. Финансовый менеджмент : [краткий курс] / С. В. Загородников. – [3-е издание]. – М. : Окей-книга, 2010. – 174 с.
4. Кеменов А. В. Управление денежными потоками строительных организаций : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10. / А. В. Кеменов. – Москва, 2006. – 177 с.
5. Еленевская Е. А. Концепция и анализ денежных потоков: учеб. пособ. для студентов всех форм обучения спец. 080109.65 «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»/ Е. А. Еленевская, В. П. Неверов, Г. А. Краснова. – РИО ЧКИ РУК, Чебоксары, 2010. – 108 с.
6. Короп В. Спрос на деньги и денежные потоки / В. Короп [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nbrb.by/bv/cont.asp?id=9713>.
7. Костина Г. Ю. Почему прибыль есть, а денег нет? / Г. Ю. Костина : [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.profiz.ru/se/4_2013/deneg_net.
8. Кузнецова А. И. Управление денежными средствами компании в долгосрочном аспекте / А. И. Кузнецова [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.iteam.ru/publications/strategy/section_19/article_836.
9. Лиханова З. К. Прогнозирование стоимости бизнеса и управление денежными потоками: альтернативный подход / З. К. Лиханова // Экономический анализ: теория и практика. – 2009. – № 2. – С. 18–23.
10. Перловська Н. В. Обґрунтування критерію ефективності управління грошовими потоками підприємства / Н.В. Перловська: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_2/167-170.pdf.
11. Рубцов Б. Б. Финансовые институты и экономическое развитие: коллективная монография /под ред. Б. Б. Рубцова. – М. : ИМЭМО, РАН. – 2006. – 180 с.
12. Федулова Л. І. Сучасні концепції менеджменту: навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 536 с.
13. Хахонова Н. Н. Концептуальные подходы к построению управленческого учета денежных потоков / Н. Н. Хахонова // Управленческий учет. – 2006. – № 2. – С. 13–16.
14. Business Financing : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mulliganfunding.com/small-business-financing>.
15. Cash Flow Management: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.brucemarshall.co.uk/data/detail_doc.asp?ID=613774&AID=1936&SID=26&FID=36152.
16. Cash Management / R. Homonoff, D. W. Mullins, Jr. Lexington. – Toronto and London : D. C. Heath and Company, 1975. – 105 p.
17. Investment-cash flow sensitivities are useful: A comment on Kaplan and Zingales / Fazzari, Steven M., R. Glenn Hubbard, and Bruce C. Petersen // Quarterly Journal of Economics. – 2000. – No. 115. – pp. 695-705.
18. Srinivasan P. An Evaluation of Value Relevance of Consolidated Earnings and Cash Flow Reporting in India / P. Srinivasan, M. S. Narasimhan // IIM Bangalore Research Paper. – 2010. – No. 306. – pp. 141-170.
19. The Quality of Analysts' Forecasts of Cash Flows / D. Givoly, Carla Hayn, and R. Lehavy // The Accounting Review, Forthcoming. – 2009. – pp. 34-84.